

ВІДГУК
офіційного опонента на дисертацію Мясникової Анастасії Сергіївни
«Муніципальні органи влади міста Харкова (1871 – грудень 1919 рр.),
подану на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук
за спеціальністю 00.07.01 – історія України

Місцеве самоврядування є однією з важливих засад створення та функціонування демократичної, правової, соціальної держави і, особливо, громадянського суспільства, оскільки воно покликане наблизити владу до народу. Принциповий вектор державної політики України – курс на децентралізацію, тому звичайно зростає увага до питань ефективного управління ресурсами в межах муніципальної влади. З огляду на те, що децентралізація – це передача повноважень та фінансів від державної влади безпосередньо органам місцевого самоврядування, то має на меті якісно покращити регіональний менеджмент, створивши умови для органів місцевої влади оперативно реагувати на виклики сьогодення. Важливо врегулювати механізм координації діяльності центральних та місцевих органів влади – це пришвидшить темпи та якісні показники діяльності муніципалітетів.

Одним із важливих напрямів досліджень сучасної історії є висвітлення історичного досвіду формування, організації та функціонування самоврядних органів окремого міста. Однак, у переважній більшості сучасних наукових розвідок в Україні і за кордоном глибше й докладніше проаналізовані органи міського управління в загальноімперському контексті або висвітлюється не весь період існування пореформених муніципалітетів. У цьому контексті значний інтерес представляє вивчення досвіду формування і діяльності органів міського управління Харкова – Харківської міські Думи та Управи. Це сприятиме не лише розумінню функціонування управлінських механізмів у системі міського самоврядування, але й дозволить з'ясувати основні пріоритети, принципи, методи, а також прорахунки і недоліки муніципалітетів. Тому обрана А.С. Мясниковою тема не лише **актуальна** в теоретичному аспекті, адже отримані результати дослідження дозволять заповнити прогалину у вітчизняній історіографії з історії м. Харкова, але і з практичної точки зору – на помилках треба вчитись, позитивний досвід використовувати на користь розвитку міста.

Структура роботи, що складається з вступу, трьох розділів та висновків, логічно витримана та відповідає задуму дисертації. Зміст дисертації повністю відповідає її назві, положення, що виносяться на захист, є обґрунтованими у тексті самого дослідження.

Справляє позитивне враження джерельна база роботи, що складається з архівних документів – загалом використано матеріали 5 архівів, 17 фондів,

230 справ (стор. 49); опублікованих джерел і нормативно-правових актів, періодичних видань.

Наукова новизна дослідження очевидна. Передусім слід відзначити оригінальну постановку теми дисертації, а саме хронологічні межі роботи: дослідження доходить до грудня 1919 р., а також заявлений у темі і підтверджений її змістом дослідницький інструментарій. В ході дослідження було вперше або поновому поставлено і успішно розв'язано низку конкретних наукових завдань.

У **вступі** обґрунтовано актуальність проблеми, визначено хронологічні межі, об'єкт і предмет дослідження, сформульовано мету, завдання та методологічні засади дослідження, охарактеризовано наукову новизну та практичне значення роботи, ступінь апробації результатів дослідження. Дисертаційне дослідження побудоване відповідно до існуючих вимог і поставлених автором завдань. Загальна характеристика роботи у вступі свідчить про достатньо кваліфікований рівень виконання всіх її елементів.

Викладені аргументи, а також зв'язок роботи з проблематикою плану науково-дослідної роботи кафедри історії України Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, переконують у своєчасності дисертаційного дослідження А.С. Мясникової, **об'єктом** якого є *«муніципальна влада Харкова як багатофункціональне явище»* (стор.15), а **предметом** – *«структура, функції, контролюючі компетенції та напрями діяльності муніципальних органів влади (Харківської міської Думи та Управи) і їх роль у розвитку Харкова»* (стор. 15). **Завдання** дослідження визначено чітко, викладено послідовно й аргументовано (стор. 15).

У **першому розділі** дисертаційної роботи «Стан наукової розробки проблеми, джерельна база, методологія і методи дослідження» авторка проаналізувала стан опрацювання питань формування та діяльності органів міського самоврядування в загальноімперському контексті та м. Харкова зокрема (стор. 23 – 48). Далі – сконцентрувала свою увагу на методологічних засадах дослідження (стор. 58 – 64). Дисертантка обґрунтувала, що джерельна база дослідження дає змогу цілісно вивчити предмет дослідження, вирішити завдання, поставлені в дисертаційному дослідженні (стор. 48 – 57).

Дисертація А.С. Мясникової побудована на основі системного підходу до предмету дослідження. Дисертанткою залучено до наукового поля дослідження й належним чином опрацьовано та в авторському критично-аналітичному ключі інтерпретовано значну джерельну базу, що узагальнена в підрозділах 1.1 та 1.2.

Авторкою опрацьовано значний обсяг наукової літератури з проблем муніципальної влади в контексті загальноімперського і регіонального розвитку. З тексту дисертації можна зробити висновок про детальне опрацювання та ґрунтовний аналіз авторкою термінологічного апарату, законодавства у сфері міського самоврядування.

Цілісний аналіз усіх структурних елементів дисертації, зроблених наукових

висновків і рекомендацій свідчить, що наукова новизна дослідження має належний рівень обґрунтованості. Це підтверджено значною кількістю проаналізованих дисертанткою наукових праць, що висвітлюють теорію, вітчизняну та зарубіжну практику формування та реалізації принципів муніципальної влади.

Джерельна база дослідження, поділена на 4 групи, в цілому репрезентативна і достатня для повноцінного розкриття теми. І може кваліфікуватися як цілком задовільна й достатня для виконання роботи такого рівня.

У **другому розділі** роботи «Становлення, функціонування та діяльність органів харківської муніципальної влади (1871 – грудень 1919 рр.)» дисертантка вдало охарактеризувала нормативно-правові засади утворення пореформених муніципалітетів і їх функціонування. Розділ характеризується логічністю дослідження, послідовністю викладеного матеріалу, висунуті тези отримують додаткове підтвердження. Дисертантка вдало використала комплексну методику дослідження, обробки та узагальнення великого об'єму різноманітного фактологічного матеріалу, що дало змогу зробити достатньо глибокі достовірні висновки про етапи становлення та розвитку муніципальних органів влади м. Харкова.

Третій розділ «Основні напрями діяльності харківської муніципальної влади» поділено на три підрозділи за сферами діяльності Харківської міської Думи та Управи, що дозволило авторці глибоко проаналізувати найголовніші вектори роботи органів самоврядування, їх досягнення та прорахунки.

З дисертації видно, що найбільш фундаментальним є підрозділ 3.1. «Фінансово-бюджетна діяльність», де дисертантка вивчає та аналізує значну кількість фінансових звітів, оприлюднених бюджетів управлінців Харкова. Вона виділяє головні ознаки фінансово-бюджетної сфери діяльності муніципальних органів влади м. Харкова протягом 1871 – 1919 рр.: систематичне використання кредитів, нестача фінансів, скорочення видатків та економія грошей (стор.142).

До позитивних рис роботи також слід віднести чіткі висновки до кожного розділу, де дисертантка вдало підсумовує основний зміст розділу.

Завершується дисертаційне дослідження досить розгорнутими висновками, які впливають зі змісту роботи, є логічними, слугують віддзеркаленням основних результатів дисертаційної роботи. Виходячи з аналізу основної частини дисертації, можемо дійти висновку, що мета дисертаційної роботи в ході виконання дослідження була досягнута, а дисертація є завершеною науковою кваліфікаційною працею.

Ознайомлення з текстом дисертації А.С. Мясникової дає підстави стверджувати, що підхід дисертантки до визначення формування та функціонування Харківського самоврядування, відзначається ґрунтовністю дослідження, її робота добре структурована, наукові положення логічно викладені, якісно оформлений науковий апарат роботи.

Слід відзначити обґрунтованість наведених дисертанткою висновків, які отримано завдяки грамотному використанню методів: аналізу (критичного та історіографічного), математичному, кількісному, синтезу фактів та джерел, системно-структурному (стор. 17), а також застосовано біографічний, порівняльно-історичний, проблемно-хронологічний, історико-системний, описовий (стор.18).

За результатами проведеного аналізу, досягнута мета дисертаційного дослідження, що полягала в реконструкції процесу становлення, функціонування та діяльності муніципальних органів влади м. Харкова, їх змін у процесі розвитку, а також аналіз впливу самоврядних структур на соціально-економічний та культурний розвиток міста. Досягнення поставленої мети відбулося через послідовну й вичерпну реалізацію дисертантом заявлених завдань дисертаційного дослідження. Зокрема, авторкою роботи висвітлено становлення, розвиток та функціонування муніципальних органів влади Харкова, їх структура та зміни внаслідок державних міських реформ; висвітлені основні напрями діяльності органів харківської муніципальної влади.

Сформульовані в роботі дослідницькі завдання дозволили з достатньою повнотою розкрити предмет дослідження, А вибудована структура дисертації підпорядкована меті та поставленим дослідницьким завданням.

Загалом текст дисертації викладений достатньо кваліфіковано. Зміст автореферату відтворює ключові положення дисертації, обидва тексти оформлені згідно з існуючими вимогами. Основні складові проблеми, положення й висновки, викладені у дисертації, пройшли належну апробацію.

Однак, відзначаючи позитивні сторони дисертаційної роботи Мясникової Анастасії Сергіївни, слід висловити також деякі **критичні зауваження та побажання**, які носять переважно характер рекомендацій.

1. На нашу думку, актуальність теми дослідження передбачала внесення до завдань і висновків розробку практичних рекомендацій щодо сприяння вирішення проблем діяльності сучасних органів самоврядування.
2. На наш погляд, при розгляді історіографії достатньо скудно виглядає представлено аналіз закордонних та діаспорних досліджень.
3. При аналізі історіографії авторка практично не залучала роботи за останні п'ять років з визначеної проблеми.
4. На нашу думку, в роботі недостатньо чітко визначені поняття *муніципальна влада* та *органи самоврядування*. Авторка мала надати короткий екскурс виникнення цієї термінології та її тлумачення за часів діяльності Міських положень 1870 та 1892 рр., розкрити сучасне значення. Таким чином, виникає питання, що є муніципальна влада у розумінні авторки?
5. Авторка дещо зловживає перенасиченням фактів у розділах 2, 3 та занадто захоплюються деталізованими поясненнями певних рішень Харківської

міської Думи та Управи. На нашу думку, винесення статистичних і деяких інших даних у додатки дозволило б дисертантці в тексті більше уваги приділити аналізу подій, а також виявленню певних тенденцій в роботі муніципальних органів влади Харкова.

6. У 3 розділі простежується деяка романтизація та захоплення постаттю О. Погорілко, надмірне розкриття періоду діяльності саме цього міського голови Харкова.
7. Більше уваги можна було б приділити відображенню ролі особистостей (міських голів, гласних) у діяльності Харківської міської Думи та Управи, прослідкувати внесок окремих осіб у становлення та розвиток міста (Є.С. Гордієнко, О.К. Погорілко, Д.І. Багалій).
8. Бажаним було б також наведення певних статистичних даних щодо фінансових змін у бюджеті Харківської міської Думи, кількісних та соціальних показників складу Думи протягом усього зазначеного хронологічного періоду дослідження.
9. Деяко диспропорційним виглядають підрозділи третього розділу (підрозділ 3.1. – стор. 110 – 136; підрозділ 3.2. – стор. 136 – 168; підрозділ 3.3. – стор. 169 – 179).
10. На нашу думку, з метою уникнення гендерних помилок у тексті дисертаційного дослідження бажано наводити повне ім'я науковців, а здобувачка інколи обмежується лише зазначенням ініціалів вчених (стор. 40 – 43).
11. У роботі зустрічаються орфографічні, пунктуаційні та стилістичні неточності (стор. 21, 56, 98, 117).

Висловлені зауваження стосуються в основному шляхів і способів доповнення та поглиблення наукових спостережень, викладених у дисертації, і суттєво не плывають на отриманні авторкою загалом теоретичні й практичні результати здійсненого дослідження, аж ніяк не применшують високої оцінки роботи А.С. Мясникової. Основні здобутки праці, її концептуальні положення, висновки й узагальнення, їх повнота, методологічні прийоми самодостатні й принципових зауважень не викликають. Поставлені наукові завдання в дисертації було повністю розв'язано.

Опонована праця Анастасії Сергіївни Мясникової загалом відповідає вимогам, що висуваються до наукових досліджень цього типу. Засвідчуємо повну відповідність змісту автореферату основним положенням дисертації. Апробацію матеріалів і головних теоретичних засад цієї роботи було проведено в достатньому обсязі.

Усе зазначене дає змогу констатувати, що дисертація А. С. Мясникової «Муніципальні органи влади міста Харкова (1871 – грудень 1919 рр.)» є самостійним, оригінальним, завершеним науковим дослідженням, має

теоретичну і практичну цінність, містить положення та науково обґрунтовані результати, що розв'язують важливу наукову проблему, відповідає вимогам пунктів 9, 11, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 року (зі змінами та доповненнями), а її авторка – Анастасія Сергіївна Мясникова – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата історичних наук за спеціальністю 07.00.01 – історія України.

Офіційний опонент –
 доктор історичних наук,
 доцент, професор кафедри
 соціально-гуманітарної освіти,
 в.о. ректора Комунального закладу
 «Сумський обласний інститут
 післядипломної педагогічної освіти»

Ю.О. Нікітін

